

روابط خویشاوندی و تأثیر آن در زندگی اجتماعی

اعظم اطیابی
کارشناس ارشد علوم اجتماعی - شاهین شهر

مقدمه

سببی یا رضاعی بین عده‌ای از افراد به وجود می‌آید و موجب تعهد و مسئولیت افراد نسبت به یکدیگر می‌گردد. در نتیجه، شبکه‌ای را به وجود می‌آورد که از قدرت زیادی برخوردار است» (وثوقی، ۱۳۸۰، ص ۱۳۳).

در پاره‌ای از موارد خویشاوندان، منسوبین به یک نیای مشترك تلقی می‌شوند. اما خویشاوندی شبکه‌ای وسیع و در برگرفته «مجموعه‌ای از پیوندهاست که به دلیل قرابت نسبی و

نزدیکترین خویشاوندان، شامل والدین و فرزندان، خواهرها و برادرها، پدربزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها، عمو و عمه، خاله و دایی و خویشان قانونی‌اند.

روابط خویشاوندی در برخی جوامع دارای اهمیت فراوان است و منبع اصلی همکاری و کمک در همه روابط اجتماعی به شمار می‌رود. داشتن شجره‌نامه‌های فامیلی مشترک می‌تواند دلیلی برای افزایش همکاری‌ها و همدلی‌ها باشد.

در جوامع سنتی‌تر، شدت بیش‌تری در این روابط دیده می‌شود، مثلاً در روستاها مردم با یکدیگر در گروه‌های خانوادگی بزرگ زندگی می‌کنند. اعضای یک روستا همدیگر را می‌شناسند و می‌دانند هر کس با دیگری چه نسبتی دارد. اغلب افراد در یک روستا با یکدیگر خویشاوند دور یا نزدیک‌اند. اما در جوامع صنعتی وضعیت متفاوت است. «در این جوامع خانواده هسته‌ای غلبه دارد و نظام خویشاوندی اهمیت خود را از دست داده، خویشاوندان دور به‌ندرت با هم ارتباط دارند یا تنها در موقعیت‌های خاص مانند اعیاد یا مراسم عزاداری با یکدیگر برخورد می‌کنند» (کوشن، ۱۷۶، ۱۳۷۲). اگرچه روابط خویشاوندی در این جوامع کم‌رنگ‌تر شده، ولی کم و بیش سعی در حفظ آن دیده می‌شود. برای مثال، در ایتالیا، مطالعه‌ای که در ارتباط با مهدکودک‌ها صورت گرفت، نشان داد که تنها ۱۴ درصد مادران شاغل مایل بودند که فرزندان خود را به مهدکودک بسپارند و بقیه ترجیح می‌دادند که پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها این وظیفه را به عهده بگیرند (ترال ۱۹۹۲).

در جامعه ایرانی ارتباطات خویشاوندی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. اگرچه در شهرهای بزرگ‌تر میزان آن نسبت به گذشته کاهش یافته، اما در شهرهای کوچک‌تر، نقاط روستایی و عشایری این پیوندها همچنان حفظ گردیده است.

در واقع خویشاوندی برای ما منافع ایجاد می‌کند. ارتباط با والدین و خواهر و برادرها برای ما منشأ رضایت و موجب امنیت اجتماعی است. هنوز عمده‌ترین تکیه‌گاه افراد در جامعه ما خانواده و خویشان‌اند که می‌توان در لحظات حساس زندگی

از سوی آن‌ها حمایت‌های عاطفی، اجتماعی و مادی را دریافت کرد. این مقاله سعی دارد تأثیرات روابط خویشاوندی را بر زندگی اجتماعی و گسترش همکاری‌های اجتماعی نشان دهد.

زندگی با یکدیگر

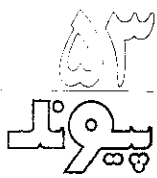
در جوامع کوچک و سنتی‌تر تعهدات ناشی از روابط خویشاوندی موجب شده تا شمار بیشتری از خویشاوندان در کنار یکدیگر، در یک خانه یا در نزدیکی هم سکونت داشته باشند. در برخی از این خانواده‌ها اعضای سه نسل در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند که شامل والدین، پدر و مادر آن‌ها و فرزندان می‌باشد و گاه به‌صورت گسترده‌تر و همراه با برادران و خواهران پدر و مادر و خانواده‌های آن‌هاست. زندگی با پدربزرگ و مادربزرگ‌ها در نگهداری بچه‌ها می‌تواند کمک بزرگی باشد. این نه فقط در جوامع سنتی، بلکه در جوامع جدید که زنان نیز به فعالیت‌های اجتماعی اشتغال دارند، محسوس است.

بزرگ‌ترها و سالمندان در خانواده و در فامیل، که دارای ذخایر و تجارب فراوان در زمینه‌های گوناگون‌اند، هنوز بهترین مرجع برای مشورت شناخته می‌شوند. هم‌چنین در حل دعاوی خانوادگی نقش ریش سفیدی آن‌ها همچنان باقی است. زندگی و ارتباط با خویشاوندان موجب تقویت هویت فردی، اجتماعی، فرهنگی و فامیلی شده، اعتماد به نفس را افزایش می‌دهد. ارتباطات روزانه با خویشان، هم‌بستگی میان آن‌ها را فزونی می‌بخشد.

فراوانی ارتباط

میزان ارتباط بین اعضای خانواده و خویشان تحت تأثیر مسافت تغییر می‌کند. اگر مسافت زیاد باشد، ارتباط تلفنی جایگزین ملاقات‌ها و دیدارها می‌گردد.

در میان خویشاوندان، والدین و فرزندان و خواهر و برادرها با یکدیگر تماس بیشتری دارند. بین خواهران ارتباطات قوی‌تر دیده می‌شود، به‌طوری که پس از ازدواج نیز سعی در حفظ آن مشاهده می‌شود. خواهران اغلب در همه امور با یکدیگر مشورت می‌کنند و از حمایت‌های خانوادگی و اجتماعی

انجام این نوع کمک‌های مالی توسط خویشان مرسوم است.

ویژگی‌های روابط خویشاوندی

روابط خویشاوندی به‌طور مشخص همکاری طلب است در مقایسه با روابطی که با دوستان برقرار می‌شود، ویژگی‌های خاصی دارد:

۱- مردم اغلب همراه با خویشان یا در نزدیکی آن زندگی می‌کنند.

۲- خویشاوندی کمتر اختیاری است، ولی در تداوم ایر ارتباط اختیار دیده می‌شود. احساس تعلق به خویشان نزدیک حفظ روابط با آن‌ها قابل مشاهده است.

۳- ارتباط خویشی دوام بیشتری دارد و اغلب مادام‌العمر است، در حالی که در دوستی، ارتباط کوتاه مدت است و با تغییر مکان شخص ممکن است به پایان برسد.

۴- خویشاوندی منبع اصلی کمک به حساب می‌آید. نما دوستان همیشه نمی‌توان انتظار کمک داشت.

به هر حال فرهنگ‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتار خویشاوندی دارند، برای مثال در آفریقا با عموزاده‌ها مانند برادر رفتار می‌شود و در برخی قبایل، زنان به دهکده شوهر می‌روند و از کسانی مراقبت می‌کنند که هیچ نسبتی با خودشان ندارند (آدامز، ۱۹۸۶).

پی‌نوشت‌ها:

1- Troll
2- Adams

فهرست منابع:

- کولن، بروس (۱۳۷۲). مبانی جامعه‌شناسی. ترجمه غلامعباس توسلی. تهران: سمت.

- وثوقی، منصور (۱۳۸۰). مبانی جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات پیام نور.

- Adams, B.n (1986). Kinship In An Urban Setting, Chicago: Arkham.

- Troll, L.e (1992). Families In Later Life. Belmont: Wadsworth.

یکدیگر بهره‌مند می‌شوند. این روابط زمانی شدیدتر است که همسرانشان به مسائل عاطفی آن‌ها خوب توجه نکنند. ارتباط فرزندان ازدواج کرده با والدین نیز در اولویت قرار دارد. والدین بزرگترین و مطمئن‌ترین حامیان فرزندان درگیر دواهای مسائل اجتماعی به‌شمار می‌آیند. خویشاوندان دور در جوامع بزرگتر، کمتر هم‌حرف می‌سند.

فعالیت‌های مشترک

انواع جشن‌ها، مثل جشن‌های تولد و عروسی‌ها، سوگواری‌ها و مراسم مربوط به آن موقعیت‌های مناسبی برای ارزیابی محبت و حمایت‌های اجتماعی محسوب می‌شوند. در این مواقع معمولاً خویشاوندان، چه دور و چه نزدیک، از انجام هیچ کاری دریغ نداشته، سعی در اثبات پیوندها و علقه‌های خویشاوندی دارند. همیاری و همکاری به میزان بالایی در این گونه موارد دیده می‌شود و موجب پیوستگی و انسجام روابط فامیلی می‌گردد که شاید یکی از کارکردهای برگزاری مراسم و آداب و رسوم نیز همین تقویت ارتباطات خویشاوندی باشد.

مقررات کمک

اصلی‌ترین و بیشترین کمک‌ها در مورد خویشان انجام می‌گیرد. مقدار زیادی از این کمک‌ها خانگی است و توسط زنان انجام می‌شود. کمک به زن خویشاوندی که بیمار است یا بچه کوچک دارد یا مراقبت از والدین از کار افتاده یا بیمار، کمک به عروس جوان در انجام و یادگیری امور خانه، کمک به فرزندان ازدواج کرده و نگه‌داری فرزندان آن‌ها، از آن جمله است. کمک‌های والدین و فرزندان دو طرفه است، ولی بیشتر توسط والدین برای فرزندان صورت می‌گیرد. برخی از کمک‌ها نیز جنبه مالی دارد، مانند کمک‌های مالی برای انجام ازدواج جوانان فامیل که به‌صورت نقدی یا جنسی در طی مراسم ازدواج، قبل و بعد از آن ممکن است صورت بگیرد. پیدا کردن شغل نیز از جمله کمک‌های مالی محسوب می‌شود. در جوامع روستایی و عشایری که انجام مراسم سوگواری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است،

۵۴

پژوهش‌های
پژوهش‌های

شهریه‌دیده آموزشی - تربیتی
فروردین و آذرماه ۱۳۸۶
شماره ۳۳ - ۳۰